

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie

Het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) is een kunsthistorisch kenniscentrum dat de collectie archief-, documentatie- en bibliotheekmateriaal met betrekking tot de westerse kunst van de late middeleeuwen tot heden beheert en toegankelijk maakt. Hierbij ligt de nadruk op Nederlandse kunst.

De missie van de instelling luidt: “Het RKD is het mondiale kenniscentrum en het centrale steunpunt in de wereld voor de bestudering van Nederlandse kunst.”

Subsidieadvies

De Raad voor Cultuur adviseert Het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie een subsidiebedrag toe te kennen van € 5.090.000.

Het RKD is een waardevolle speler op het terrein van het wetenschappelijk (objectgericht) museaal onderzoek. Als (inter)nationaal kenniscentrum en centraal steunpunt entameert het wetenschappelijk onderzoek. Voor de komende periode heeft het RKD, samen met het Rijksmuseum Amsterdam, de opdracht om een ‘wetenschappelijk topinstituut’ te vormen. De instellingen hebben een plan ingediend dat tot de vorming van het Karel van Mander Instituut moet leiden. Dit plan wordt, tezamen met de wetenschappelijke functie van de instelling, separaat beoordeeld.

In dit advies staat het activiteitenplan van het RKD centraal. De raad is van mening dat deze instelling als wetenschappelijk kenniscentrum goed functioneert.

Daarom adviseert de raad de instelling de aangevraagde exploitatiesubsidie volledig toe te kennen.

€ 5.090.000
geadviseerd
subsidiebedrag

€ 5.090.000
gevraagd
subsidiebedrag

De aanvraag is gebaseerd op artikel 3.24 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid.

Beoordeling

Kwaliteit

Het activiteitenplan van het RKD is helder en duidelijk uitgewerkt. De activiteiten van de instelling sluiten logisch aan op de visie van de instelling. Het RKD profileert zich als (inter)nationaal steunpunt voor de bestudering van Nederlandse kunst. De kerncollectie bestaat uit de uitgebreide (beeld)documentatie van Nederlandse beeldende kunst. De collecties van het RKD zijn onbetwist uniek en hebben een bijzondere kwaliteit, met name door de wijze van verzamelen en ontsluiten. Uit de samenwerkingsverbanden en raadplegingen door het publiek blijkt dat de collectie wordt gewaardeerd. De raad vindt wel dat het collectieplan nader kan worden aangescherpt, waarmee een beter vertrekpunt voor het verzamelbeleid wordt gecreëerd. Het RKD vervult een belangrijke rol binnen het netwerk dat de Nederlandse kunst bestudeert. In dat verband is met name de samenwerking met het, mede door het RKD gefinancierde, internationale netwerk van conservatoren Nederlandse kunst (Stichting Codart) van belang. Naast het Rijksmuseum Amsterdam zijn ook de RCE, het NAI en het Mauritshuis samenwerkingspartners. Het kunsthistorisch onderzoek wordt onder meer geborgd door het lidmaatschap van de Onderzoeksschool kunstgeschiedenis.

Het RKD levert naar de mening van de raad in alle opzichten prestaties van hoge kwaliteit. Een bijzondere vermelding verdient de manier waarop het RKD bijdraagt aan het stimuleren van kunsthistorisch onderzoek en de bijbehorende resultaten publiceert. Door de ontwikkeling van het Karel van Mander Instituut zal deze taakuitoefening waarschijnlijk nog beter tot uitdrukking komen.

Publieksbereik

De bezoekerscijfers van het RKD laten door de jaren heen een stabiele tot licht stijgende trend zien. Gelet op de goed gebruikte digitale mogelijkheden verdient het aanbeveling de bezoekersaantallen van de website mee te nemen in de telling. Dat geldt ook voor de bezoekerscijfers van de tentoonstellingen waaraan het RKD meewerkt. Als steuninstelling en netwerkorganisatie heeft het RKD goede samenwerkingsverbanden met musea, kennisinstituten en marktpartijen (veilinghuizen en kunsthandel). De vriendenvereniging telt ruim 400 leden.

Cultureel ondernemerschap

Het verdienmodel van het RKD is gebaseerd op een eenzijdige strategie: het doorberekenen van diensten aan commerciële partijen. De raad adviseert de instelling haar positie ten opzichte van private partijen verder uit te werken en tot een meer gedifferentieerd verdienmodel te komen. Daarvoor zou zij kunnen kijken naar doelgroepen die zich buiten haar bekende omgeving bevinden. Het RKD geeft in de aanvraag aan dat kortingen op de subsidie opgevangen zullen moeten worden door de inzet van minder en goedkoper personeel. Mede door het ontbreken van een marketingbeleid concludeert de raad dat het ondernemerschap van het RKD over de hele linie nog in ontwikkeling is.

Educatie

Het RKD richt zich op het wetenschappelijk onderwijs en professionals.

(Inter)nationaal belang

Het RKD geeft indirecte ondersteuning aan organisaties in het buitenland op het kennisgebied van Nederlandse kunst en kunstenaars. De raad verwacht dat dit, dankzij de ontwikkeling van het Karel van Mander Instituut, grootschaliger en meer expliciet zal worden uitgewerkt. Het RKD neemt deel aan internationale samenwerkingsverbanden en onderhoudt stevige relaties met internationaal toonaangevende kennisinstellingen.

Wetenschappelijke functie

Het RKD is in transitie en gaat in samenwerking met het Rijksmuseum Amsterdam het Karel van Mander Instituut oprichten. Deze samenwerking moet leiden tot een wetenschappelijk topinstituut.^[44]

Karel van Mander Instituut

De ambitie van het Karel van Mander Instituut in oprichting is een centrale en mondiale rol te spelen op het gebied van de kennis van de kunst van de Nederlanden als middelpunt en brug tussen musea, universiteiten en andere instellingen in binnen- en buitenland (aanvraag subsidieplan 2013 – 2016).

Advies

De raad vindt de huidige aanvraag, waarin het instituut is vormgegeven als projectorganisatie, te vrijblijvend. Om de bovenstaande doelstelling te realiseren is een ambitieuzer plan nodig. Nederland is volgens de raad te klein om het museaal kunsthistorisch onderzoek versnipperd te laten plaatsvinden.

De raad adviseert het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) en het Rijksmuseum Amsterdam een nieuw plan te laten indienen waarin wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- In aansluiting op de ontwikkeling binnen de universitaire wereld van meer focus en massa in het wetenschappelijk onderzoek, pleit de raad ervoor om gelijk de stap te maken naar het onderbrengen van alle wetenschappelijke activiteiten van beide instellingen onder de verantwoordelijkheid van één wetenschappelijke leiding.
- Het plan laat een heldere visie zien op en geeft een duidelijke invulling aan de kerntaken van de wetenschappelijke functie, inclusief de personele en financiële inzet: het opstellen van een onderzoeksagenda, de coördinatie van onderzoek, het creëren van een duidelijk aanspreekpunt.
- de wetenschappelijke gelden van het Rijksmuseum Amsterdam (€ 1.430.500) worden ingezet voor de onderzoekstaken van het Karel van Mander Instituut.
- Het plan laat duidelijk zien hoe het onderzoek van het Karel van Mander Instituut nationaal en internationaal ten goede komt aan de brede museale sector.
- De gezamenlijke inspanningen van de instellingen dienen erop gericht te zijn dat er in Nederland sprake is van één kenniscentrum; dat is een centraal steunpunt en wetenschappelijk centrum voor het kunsthistorisch onderzoek op het gebied van de kunst van de Nederlanden vanaf de Middeleeuwen tot nu.

De raad adviseert het RKD aan te wijzen als verantwoordelijke voor het ontwikkelproces van de organisatie. Hierbij moet worden gezorgd voor een goede samenwerking met belanghebbenden, zoals bijvoorbeeld de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), het Mauritshuis, het NAI en andere musea.

Gefaseerde uitwerking organisatie

Voor de ontwikkeling van de organisatie adviseert de raad aan te sluiten bij de fasering die in de aanvraag is voorgesteld. De aanvankelijke inzet zal zijn gericht op ‘de beeldende en toegepaste kunst van de Nederlanden vanaf de Middeleeuwen in zijn interdisciplinaire kader en zijn internationale context’. De volgende stap richt zich op ‘het aangaan van allianties met andere gespecialiseerde instellingen die op deelgebieden van de Nederlandse kunst over diepgaande expertise beschikken’.

Het ligt volgens de raad in de rede om in deze tweede fase het ‘materieel-technisch en natuurwetenschappelijk onderzoek waarbij RCE en Universiteit van Amsterdam (UvA) betrokken zijn’ ook bij het Karel van Mander Instituut te betrekken. Daarnaast vervult de instelling ook een steunfunctie voor het museale veld. De derde fase wordt ingeluid door invulling te geven aan ‘de manier waarop ondersteuning aan of samenwerking met musea voor onderzoek naar niet-Nederlandse kunst kan worden vormgegeven’.

Draagvlak en governance

Met deze opzet voor en inzet van het Karel van Mander Instituut kan Nederland verrijkt worden met een instituut voor museaal en objectgebonden onderzoek dat van wereldformaat wil zijn. De raad gelooft in deze positionering, gelet op de vele (inter)nationale wetenschappelijke kennispartners van zowel het RKD als het Rijksmuseum Amsterdam en de stand van het wetenschappelijk museaal onderzoek in Nederland.

Inhoudelijke ontwikkeling

Inhoudelijk oriënteert de aanvraag zich op Nederlandse kunst na de Middeleeuwen in zijn interdisciplinaire karakter en internationale context. Met deze beschrijving kunnen sommige aspecten van het onderzoek van het RKD en het Rijksmuseum Amsterdam niet in het instituut in oprichting ondergebracht worden. De raad vindt dat een beperking waarmee het instituut in oprichting tekort wordt gedaan. Bovendien is niet duidelijk hoe het eigen onderzoek van beide instellingen zich dan verhoudt tot het onderzoek dat binnen het Karel van Mander Instituut zal worden verricht. Het onderscheid tussen het universitair en museumgebonden onderzoek is duidelijk geformuleerd.

Men beschrijft vier centrale aandachtsgebieden en spreekt daarnaast over een nog in te richten, meerjarige onderzoeksagenda. Bij de coördinatie en inrichting van deze activiteiten speelt een wetenschappelijke adviesraad terecht een belangrijke rol. De raad wil hierbij de kanttekening maken dat in de onderzoeksagenda aandacht moet zijn voor onderzoek dat het hele veld ten dienste staat. Daarom zal het onderzoeksprogramma integraal van karakter moeten zijn; het kan niet alleen gericht zijn op onderzoek ten dienste van het RKD en het Rijksmuseum Amsterdam.

In de besteldiscussie zal de raad terugkomen op de wetenschappelijke taak in het museale veld. Onderdeel daarvan zal de manier zijn waarop de kwaliteit ervan kan worden gemeten. De formulering van het meten van criteria (om de wetenschappelijke output van de

instelling in oprichting te meten) behoort ook bij de uitgangspunten van het toekomstige Karel van Mander Instituut. Van groot belang vindt de raad de activiteiten die geformuleerd zijn op het gebied van opleiding voor studenten en afgestudeerden die zich richten op objectgericht onderzoek en museale functies.

Kennisbenutting

Het Karel van Mander Instituut wil ook zichtbaar zijn voor het publiek en kennis en inzichten delen. De raad steunt deze vorm van kennisvalorisatie van harte. Hij spreekt de verwachting uit dat hiermee het museaal onderzoek kan opschalen naar een mate van toegankelijkheid en popularisering die we kennen van musea als 'British Museum'.

Vanuit het oogpunt van positionering is het voortzetten van de bestaande structurele (internationale) samenwerkingsverbanden, waarvan het plan een aantal voorbeelden geeft, zeer belangrijk.

Ondernemerschap

Het Karel van Mander Instituut, zo stelt men in het plan van aanpak, zal ook afhankelijk zijn van externe middelen. Daarbij ziet de raad het voordeel van samenwerking met andere instellingen in Nederland als het gaat om het uitvoeren van gemeenschappelijk gedragen onderzoeken. Dat kan echter geen structurele pijler zijn van het verdienmodel. Een uitgekiende strategie voor externe financiering dient onderdeel te zijn van de bedrijfsstrategie van de nieuwe organisatie.

Planning

Voor de planning kan worden vastgehouden aan het voorstel van het RKD en het Rijksmuseum Amsterdam, waarin een nadere invulling van het kader in het najaar van 2012 is voorzien.

Toekomstverwachting

Door op deze manier te werk te gaan ontstaat een basis voor een nieuwe kennisinfrastructuur die een aankomende generatie wetenschappers en het publiek dichterbij museale collecties en kennis brengt.